

Становище

за дисертационния труд
на Маргарет Николаева Поппетрова
на тема

Книгоиздаването в социалистическа България: процеси и политики (1944-1956)

за придобиване на образователна и научна степен “доктор”
в област на висше образование 2. Хуманитарни науки
Професионално направление 2.2. История и археология

Вече три десетилетия различни екипи и отделни автори изследват българската култура от втората половина на XX в. Постигнати са значителни успехи в разкриването на взаимовръзката политика-култура, на институционалното развитие, на изразяваните интелектуални позиции през отделните периоди на социализма, на критичната художествена литература и на репресираните от властта творби и автори. По-слабо проучени са масовата художествена продукция и нейната роля за идеологическо въздействие върху българските граждани в годините 1944-1989-а.

Докторската теза на Маргарет Поппетрова, посветена на процесите и политиките в книгоиздаването в социалистическа България през първите години на социализма (1944-1956) компенсира отчасти тази празнина в разкриването на социокултурното развитие през разглеждания период.

Тя е организирана в увод, три глави, заключение и приложения и е в размер на 328 страници.

В увода е аргументиран изборът на темата, подробно са представени източниците, направен е кратък историографски преглед, разкрита е структурата на дисертацията, обосновани са хронологията и периодизацията.

Тук бих искала да отбележа, че периодизацията на българската култура в годините на социализма е сложен проблем, многократно дискутиран в научните изследвания и въпреки това остава отворен до днес. Основна причина за това състояние е липсата на ясни критерии, като преобладават главно политическите и идеологическите, а не естетическите, тъй като проучванията по същество на литературни и визуални произведения на художествената култура все още са фрагментарни.

Казвам всичко това, за да подчертая трудностите (поради наличието на многобройни монографии, студии и статии, публикувани у нас и извън страната), пред

които е била изправена докторантката за издирването и проучването им и оттам при характеристиката на културния живот през отделните периоди.

Безспорно чрез изследването си Маргарет Поппетрова обогатява и уплътнява картината на културното развитие в България в годините 1944-1956. Ще отбележа само няколко от безспорните постижения на докторантката:

- Въведени в научна употреба са неизползвани до момента архивни материали;
- Анализът на основните частни издателства “Хемус” и “Чипев” и на поредиците “Златни зърна”, “Мозайка” и “Световни автори” разкрива разнообразието на българския книжен пазар през първите години след 9 септември 1944 г., на който се появяват автори като Джон Стайнбек, Ърнест Хемингуей, Стефан Цвайг и др.

В същото време е посочено, че новите издателства предоставят многобройни преводи на класици на марксизма-ленинизма и трудове на съвременни български и съветски политически дейци. В условията на “народна демокрация”, на обявен идеен плурализъм, количеството на тези издания свидетелства за сериозно идеологическо настъпление на БРП(к) още в този ранен период;

- Задълбочено е разкрит процесът на изграждане на системата на държавното книгоиздаване. Разгледани са отделните нормативни актове, които очертават промените в организацията и дейността на новите книгоиздателски фирми “Наука и изкуство”, “Народна младеж”, “Народна култура” и “Български писател”;
- Важно място в дисертацията е отделено на структурата и дейността на Главна дирекция на издателствата, полиграфическата промишленост и търговията с печатни произведения, учредена през юни 1950 г. Ролята на тази управленска структура в регулацията и контрола на книгоиздаването и книгоразпространението са проследени до замяната ѝ с нова структура в края на 1952 г. ;
- Много ценен е анализът на изданията на “Народна просвета” и “Български писател”, въз основа на който са открити отделни публикации и са разкрити и проблематизирани водещи тенденции в издателската политика на българската социалистическа държава;

- Прецизно е проследена дейността на основната цензурна институция, създадена по съветски образец в края на 1952 г. - Главно управление по въпросите на литературата и издателствата (Главлит);
- Представена е модернизацията в полиграфическия сектор, профилирането на книгоиздателствата, както и настъпилата в края на 1956 г. замяна на официалната цензурна институция с редакционни колегии, които оценяват художествените и идеологически качества на изданията;
- Специално внимание е отделено на различното отношение през годините на властта, респективно на издателствата, към отделни представители на старата хуманитарна интелигенция. Във финалния, разглеждан от докторантката период (края на 1952-1956 г.), техни произведения, макар и в ограничен обем, отново се появяват на книжния пазар;
- Твърде значим за разкриване на процесите и тенденциите в книгоиздаването през целия период е направеният преглед на преводите от български на чужд език и от чужди, предимно руски и други езици на държави от съветската сфера на влияние, на български.

Авторефератът е направен съобразно изискванията на закона.

Приносите са коректно отграничени.

По темата на дисертацията докторантката е представила четири публикации, всички в издания с авторитетни редакционни колегии.

Заключение: Дисертацията на Маргарет Поппетрова я представя като изграден изследовател, за когото с убеност ще гласувам, като призовавам и членовете на научното жури да гласуват “За” присъждането ѝ на образователната и научна степен “доктор” в област на висшето образование 2. Хуманитарни науки. Професионално направление 2.2. История и археология.

6. 05. 2022 г.

Доц. д-р Наталия Христова

